

sectam, cuius apertissimus propugnator erat, hac laude & gloria voluit ornare, eius fabulæ primus auctor Christianis fuit. Huic enim scribenti Hieronymus, ac reliqui auctores crediderunt. Sed de Eusebii fide plura postea. Nam Constantiam Constantino fratri Ariani presbyterum insinuasse, a quo vir religiosissimus seductus sit, hoc ut credam, quantum Constantiæ levitas, & inconstantia movet, tantum Constantini pietas & gravitas remorantur. Ac si presbyter ille Arianius pium alias imperatorem quidem, sed potestate, divitiis, honoribus, triumphis, meritis, secundis denique rebus omnibus insolentiorum factum decept, ut Arium revocaret, Athanasium repelleret (viris etenim bonis in rebus eiusmodi facile imponitur) non tamen adeo in errore processisse credendus est, ut Ariano ritu alterum baptismum Nicomediæ susciperet. Quamquam sunt qui existiment, qui per sororem falsum in fide Constantinum produnt, eos falsos nominis similitudine id patri attribuisse, quod filii scelere patratum est. Verum si hoc modo, sive alio res habeat, illud tenendum est, nervos atque artus esse sapientiæ non temere credere, iis præsertim historicis, qui quoniam fidem divinam violaverunt, fidei humanæ auctoritatem amiserunt. Sed de his capite sequenti accuratius disseremus.

CAPVT VI.

Qui sint probata fidei auctores, qui contra non sint.

Quatuordecim argumenta superiore capite sigillatim refutata sunt. Nunc quintumdecimum, 16. & 17. refelli oportet: quoniam hæc tria unum atque idem exquirunt, quod supra sumus quidem in quadripartita divisione polliciti (1), sed cogitationibus multis variisque dissentiant

(1) *Cap. tertio.*

tium eius divisionis membrum voluntaria quadam oblivione contrivimus. Quis enim auctor historię probatus sit, tertio loco me scripsi dicturum, nec exsolvi quod promiseram. Quin operis instituti pene immemor factus sum. Eam quippe rem nitimur fere homines, aut ex memoria deponere, aut diu multumque protrahere, quam non libentes & voluntarii, sed invite & repugnanter aggredimur. Atqui licet non constituto tempore & loco, reddam tamen in præsentem, & cum scænore fortasse reddam, id quod me debere non inficior. Antea vero, quam de historicis utrisque & ecclesiasticis & profanis sententiam meam dico, illud est operæ pretium quærere: sint ne regulæ aliquæ, & quidam historiæ quasi indices, quibus historici cuiusque fides ac veritas exploretur. Nam Ioannes Annius tres regulas ponit, easque Metasthenis testimonio confirmat, ad quas omnes Chronicorum libros expendere, & examinare haud secus atque ad Lydium lapidem debeamus.

Prima, inquit, regula est ista. Suscipiendi sunt absque repugnancia omnes qui publica, & probata fide scripserunt. Secunda. Gesta & annales quatuor monarchiarum non possunt negari & reici ab aliquo, quia solum publica fide notabantur: & in Bibliothecis aut archivis servabantur. Unde & in Esdra legimus, quod controversie de reparando templo diffiniebantur ex annalibus Persarum servatis in bibliothecis. Tertia regula. Qui solo auctore, vel per opinionones scribunt, hi tanquam privati recipiendi non sunt, nisi ubi a publica fide non dissentiant. Ex quibus colligit, quod nemo in Chronicis suscipiendus est, nisi annalibus quatuor monarchiarum concordet. Et in monarchia quidem Assyriorum, quia publica fide scripsit Berofus Chaldeus, consequens est, ut in temporibus eiusdem monarchiæ ipsi detur palma: & hunc secutus item ex Persis Metastheni, ex Græcis Xenophonti in æquivocis, & Archilocho & Eusebio. Reiciuntur a temporibus huius monarchiæ ex Græcis Herodotus, Hellanicus, Acusilaus: ex Latinis Iustinus, Gellius & Orofius, qui contra publicam, & probatam fidem scripserunt.

In secunda vero monarchia Persarum & Medorum auctor publicæ fidei fuit Metasthenes Persa, & Ctesias Gnidius, ut in tertio libro Diodorus notavit. Reiciuntur Iosephus ex

Hebræis: & Clemens, Tatianus, Africanus, & Eusebius ex Græcis. Quia privatas opiniones secuti, contra publicam fidem notant reges & tempora, quæ in bibliothecis, & annalibus non fuerunt: & contra omnem publicam fidem scribunt, Cyrum ante dedisse licentiam Hebræis in Babylone captivis & mortuum, quam Babylonia Darius eius patruus potiretur. Proinde idem Eusebius, quoniam in tertia monarchia Græcorum, & in quarta Romanorum publicam annalium fidem sequitur, in utraque recipitur. Recipitur & Philo Hebræus, qui solus habuit Chronographiam omnium quatuor monarchiarum, & ideo solus ipse in temporibus ex Hebræorum scriptoribus recipitur. Qui non per opiniones, ut Iosephus, sed etiam 70. seniorum testimonio usus certissima scribit. Hæc Annus in 11. & 14. lib. hoc est, in Metasthenem Philonemque suos censet: fidenter sane, ut solent isti, nihil tam verens quam ne dubitare aliqua de re videretur. Sed videndum nobis, an in censura hac quantum securitatis est, tantum sit etiam veritatis. Nec vero libenter nos scriptorum, præsertim familiarum nostrarum, vitia detegimus. Sed in publica studiorum causa nullo modo prævaricandum erat. Cum viderem itaque viros quosdam eruditos in his Annii præceptis, & exemplis hallucinari: necessarium existimavi, & regulas vanas esse ostendere, & falsa item regularum exempla. Principio igitur affirmare videtur Annus in quatuor tantum monarchiis scribas certos haberi solitos (2), quos resp. in id constituitur, ut gesta temporaque notarent. Horum annales in locis tuis allervari. Quemadmodum in bene institutu-

(2) Nisi forte Annus sentit, gesta & annos quatuor monarchiarum non a privatis scriptoribus solere scribi: sed ab iis tantum, quibus resp. id numeris commississet. Qui omnino sensus & falsior & absurdior est. Constat siquidem in omni monarchia privatos quosdam historicos etiam fuisse. Nam, ut de Græca Romanaque taceamus, in quibus ea res verri in dubium non potest: Diodorus in 3. Ctesiam aliosque de rebus Babylonicis discrepantes inducit, nec hos Ctesiam nec his Ctesiam præferendo. Quod certo indicio est nullum eorum publica auctoritate scripsisse. Primo contra Appion. Alex. libro.

tuta civitate videmus, quæ instrumenta scripturarum publica a tabellionibus ob signata custodiæ tutelæ committit. Verum illud non in quatuor solum monarchiis, sed in Phœnicum, Ægyptiorumque rep. fieri solere, Iosephus auctor est 1. contra Appionem Alexand. libro. Nec omnes quatuor illarum monarchiarum huiusmodi rerum gestarum scribas, & annales publicos habuere, quibus rerum temporumque lites, si quæ essent exorte, finirentur. Græcos siquidem hæc, & scriptoribus & annalibus caruisse, multo probabilius est. Sane ante olympiades Eusebius scribit, Græcam de temporibus historiam falsam credi: quod, ut cuique historico visum est, diversas Græci sententias protulerunt. At post olympiades non asserit eius generis annales a destinatis resp. ministris ad scriptos extitisse: sed id asserit, ex eo veram de temporibus Græcorum historiam credi, quo olympiades in usu esse cæperunt. Ac Marcus Varro, apud Censorinum libro de natali die capite 17. non aliud tradit, quam quod Eusebius accepit, ante olympiades tempus *Μυθῶδῶν* hoc est fabulosum extitisse, quia in eo multa fabulæ referuntur. Cum olympiadibus vero cœpisse *ἱστορίων*, quod res eo gestæ veris historiis contineantur. Itaque post olympiades Græci res vere gestas scribere orsi sunt, habitaque est deinceps apud eos quedam historiæ ratio, temporum convenientia, & historicorum nonnulla consensio. Atqui Græcorum temp. certos historiae administratos ex eo tempore constituisse, dicere Annus poterit, probare non poterit. Quin e contrario Iosephus bonus in primis auctor scribit, Græcos nihil firmiter scientes tradidisse, sed quod unusquisque, ait, opinatus est: hoc studuit explanare. Unde etiam libri se invicem arguunt, & in multis Hællænicis ab Acusilao discrepat, Hæstodum corrigit Acusilæus, Ephorus Hællænicum in plurimis ostendit esse mendacem, Ephorum vero Timeus, Timeam qui post illum fuit, Herodotum vero cuncti. Sed neque de Siculis rebus qui eas conscripserunt, neque rursus de Atticis hi qui Atticas, neque de Argolicis qui Argolicas memoria prædicere, consensuerunt. Nam & Thucydides in multis etiam tanquam fallax accusatur, licet scrupulosissimam sui temporis historiam scripserit. Causa vero huius dissonantia ea præcipua est, quod non fuerit studium apud Græcos publicas de iis, quæ semper aguntur, præferre conscriptiones. Non

enim duntaxat apud Græcos alios publica conscriptio est neglecta: sed neque apud ipsos Athenienses disciplina cultores aliquid huiusmodi reperitur. Hactenus Iosephus. Quæ ex re liquet falso Annium Iosephi testimonium usurpasse, ut probaret publicos Græcorum annales in templorum bibliothecis custodiri. Nihil enim tale Iosephus argumentatur est, quale illi tribuit Annius. Sed hoc argumentatur, quod a Cadmo literas Græci se accepisse gloriantur, id persuadere illos non posse: cum nulla inscriptio vel in templi parietibus, vel in vasis, statuis, ceterisque donis templo dicatis ex eo tempore relicta sit. At in his tamen post literas inventas aut deorum, quibus ea dona offerrebantur, aut offerentium nomina semper inscribi sunt solita. Plutarchus quoque auctor, & ipse gravissimus affirmat (3), nullos sua ætate publicos Græcorum annales extare, præter nuncupatos canones temporales, quorum auctoritas parum apud eum valet, quod multarum rerum inventa in ipsis repugnancia tolli nequiverit, quamvis in ea re plurimi multum operæ studique posterint. Vanum igitur & commentitium est, in Græcorum regno & monarchia post olympiades eiusmodi historicos publica auctoritate diffinitos destinatosque fuisse. Illud autem vanius in hac monarchia solos Philonem atque Eusebium accipere, qui publicos probatosque annales fuerint secuti. Etenim Eusebius si eam auctoritatem suis Chronicis posset adiungere, nullo modo reticisset, se huiusmodi annalibus inhære. Philo vero Iudæus nec quatuor monarchiarum annales habuit, quod illi falso sineque ratione ac testimonio tribuit Annius, nec si habuisset, quicquam nobis attulisset commodi. Nulla enim Philo aut rerum gestarum, aut temporum monumenta reliquit. Nam libellus, qui de temporibus inscribitur, cum fabularum plenus sit, nullius gravis auctoris est, nedum Philonis. Auctor certe eius libri non solum mendacia conscribitur, sed adeo etiam historiae rudis est, ut solos Hebræos, nec præterea quemquam de profanis scriptoribus legisse videatur. Sed hoc, nec ita multo post, satis abunde ostendemus. Nunc de Romanorum quoque annalibus pau-

(3) In vitam Solonis.

paucæ dicantur. Quibus fuisse publicos annales olim, Cicero in secundo de oratore libro auctor est. Ab initio, inquit, rerum Romanarum usque ad P. Mutium Pont. Maxim. res omnes singulorum amorum mandabat literis pontifex Maxim. essebatque in album, & proponebat tabulam domi, potestas ut esset populo cognoscendi, ii qui etiam nunc annales maximi nominantur. Primo item de legibus lib. inducit Atticum sic loquentem, Nam post annales pontificum maximorum, quibus nihil potest esse (4) nudius, si aut ad Fabium, aut ad Catonem, aut ad Pisonem venias: tamen quid tam exite quam isti omnes? Annales igitur isti pontificum maximorum a tempore P. Mutii intermissi sunt, illique in historia Cato, Fabius Pictor, Pison alique successere graves omnino auctores quidem, sed sine publica auctoritate tamen. Nec vero audiendi sunt, qui huiusmodi Pont. Max. annales post P. quoque Mutium continuatos asserunt, quod hoc loco apud Ciceronem Atticus eos se vidisse significet. Videre autem nullo modo potuerit, nisi essent continuati: cum Livius priorum temporum pontificios annales incensa a Gallis urbe interiisse dicat. Non enim interiisse dicit omnes, sed plerosque. Quæ ex re non fit, ut si in Livii manus annales isti pontificii non venerunt, quoniam rari ex incendio relicti sunt, ne in manus quidem Attici pervenisse existimemus, qui his quarendis maiorem forte diligentiam, & curam adhibuit quam Livius. Quamquam codices eiusmodi non semper hominum diligentia obveniunt, sed fortuna. Annalium igitur Pont. Maxim. post Pub. Mutium facta intermissio est. Etenim si ea Pontificum diligentia perseverasset, aut annales isti publici in bibliothecis templisque deorum extarent, nec tam multis locis animi penderet Livius, & annalium incertitudinem causaretur, nec adeo sæpe in notandis consulibus, consulamque etiam annis erraret. Nam errasse Enricus Glareanus perquam diligenter ostendit: dubitasse de personis frequentissime Fabius Quintilianus ait. Ac decad. i. lib. 6. Livius ipse, quæ a condita urbe Roma ad captam eandem a Gallis urbem, id

(4) Alii incundius legunt, sed perperam & ad sensum Ciceronis parum apte.

est, ad olympiadem 97, quinque libris exposuerat, ea ob-
 cura & parum constantia queritur: tum quod perraræ per
 eadem tempora literæ fuerint, tum quod etiam si quæ in
 commentariis Pontificum alisque publicis privatique erant
 monumentis, incensâ urbe perleque interierint. Et rursum in
 8. lib. posteaquam historicorum Romanorum varias discre-
 pantisque sententias posuit, *Nec facile est, inquit, aut rem
 rei, aut auctorem auctori præferre. Vitiatam memoriam funebribus
 laudibus reor, falsisque imaginum titulis: dum familia ad se qua-
 que famam rerum gestarum honorumque fallente mendacio trahunt.
 Inde certe & singulorum gesta, & publica monumenta rerum con-
 fusa: nec quisquam aequalis temporibus illis scriptor extat, quo
 satis certo auctore stetur.* In libris quoque 9, & 10. ut loca alia
 prætermittam, satis ille aperte docet, quam nullos habuerit
 certos probatosque annales, quos in scribendo sequeretur.
 Dionysius etiam Halicarnasæus se eiusmodi annales publicos
 minime consecutum haud obscure significat. Cum enim histo-
 riæ suæ fidem conciliare cuperet, & veteres scriptorum Ro-
 manorum historias se consuluisse testaretur, eorum vel maxi-
 me, qui gravissimi, & nobilissimi fuerint habiti: horum
 tamen annalium publicorum nullam omnino mentionem fe-
 cit, facturus sine dubio, si adeo magnam ac certam aucto-
 ritatem suo posset operi adiciere. Quid multa? Iulius Cæsar,
 auctore Tranquillo (5), inito consulatu primus omnium in-
 stituit, ut tam senatus, quam populi diurna acta conficeren-
 tur & publicarentur. Quo Satyricum illud attinet. *Cupient &
 in acta referri: Plinianum item illud, Milone causam dicente
 lateribus coctis pluisse in eius anni acta relatum est.* Veterem ergo
 Pont. Maxim. morem, qui iandiu fuerat interruptus, Iu-
 lius Cæsar primus omnium renovavit. Nec me præterit, Ro-
 manis quondam libros quoque linteos fuisse, qui nihil fere
 præter consulum, & magistratum nomina continebant. Sed
 neque hos Livius vidit, quoniam incensâ urbe forte hi etiam
 perierunt, neque ita horum auctoritate permotus est, ut non
 eos interdum ab aliis citatos neglexerit. Quin Macrum Licini-
 um

(5) In vitam Iulii Cæsaris.

num cum libris linteis suis aliquando coarguit. Imo vero &
 Tuberonem, & Licinium refert indifcrepanti opinione utrum-
 que libros linteos protulisse. Vt intelligas libris istis linteis
 quam tenuem & exilem fidem habere Livius. Quibus ex re-
 bus facile Annius refellitur, qui circa finem commentario-
 rum in Philonem suum astruit, Titum Livium publicos anna-
 les Romanæ monarchiæ secutum esse, huiusque Philonem
 vestigiis instituisse. Vbi multum omnino de gradu Philonem
 suum deicit, qui si publicos omnium monarchiarum annales
 habuit, ut paulo ante Annius dixerat, imprudenter sane ac
 leviter Livium secutus est: quem constat, primum nullos
 publicos annales habuisse: deinde in plerisque dubitasse, de-
 nique errasse in multis, & ita errasse, ut errorum quorundam
 ab aliis evincatur, quorundam ipse etiam se arguat (6). Nec
 patiar ut quisquam mihi Flavium Vopiscum Syracusum oppo-
 nat, qui in vitam Probi fatetur, se usum libris ex bibliotheca
 Vlpia, registris etiam scribarum porticus porphyreticæ,
 actis demum senatus ac populi. In vitam vero Aureliani scri-
 bit, Aurelianum in libris linteis, quam in Vlpia bibliotheca
 erant, ut quotidiana sua acta scriberentur præcepisse. Mul-
 to vero minus illud feram, ut mihi Diodorus opponatur,
 qui in primo libro asserit ex veteribus annalibus gesta se ac
 duces Romanorum cognovisse. Flavius quippe nihil nisi li-
 bros linteos restitutos diligentiamque Pont. Maxim. non anti-
 quam illam, sed a Julio Cæsare primum instauratam asserit:
 Diodorus autem non affirmat se publicos Romanorum anna-
 les nactum esse, sed veteres. At hi in privatissimis monumentis
 esse potuerunt. Nihil igitur asserunt, qui in Græcorum Ro-
 manorumque monarchiis publicos fuisse annales aiunt: ad
 quos cæteras oporteat historias revocare, ut si iis consen-
 tiant, approbentur; reprobentur, si dissentiant. Ostensum est
 enim, nullos neque e Græcis, neque e Romanis publicos an-
 nales extare, atque adeo nullos auctores esse, qui secundum
 eiusmodi annales Græcorum, Romanorumque scripserint aut
 res gestas, aut tempora. Nisi forte in uno aut altero loco au-
 ctor

(6) Vide decad. 3. lib. 9.

ctor quispiam affirmet, se eam rem, quam scribit, ex libris linteis, aut elephantinis activè publicis excepisse. Atqui ex una parte de tota historia iudicare stultissimum erit. Præterquam quod si quis suam historiam dicat publicis huius aut illius monarchiæ annalibus consentire, non continuo publicam eius monarchiæ auctoritatem habet. Alioqui facile ac promptum cuique erit, ad omnem etiam fabulam legentium conciliare uno mendacio dicendo fidem. Id quod Philo historicus apud multos obtinuit, qui in historiis suis omnia tempora quadrasse ad veros quatuor monarchiarum annales ple-risque sine omni & ratione & testimonio persuasit. Historicum dixi: nam verus ille Philo gravissimus philosophus, idemque theologus eruditissimus ut ab impudentia & mendacio, ita quoque ab historia scribenda alienus fuit. Eusebius enim, Hieronymus, ac Suidas, qui Philonis opera diligentissime enumerarunt, nullum opus habent, in quo Philo res gestas regni cuiusquam temporaque notarit. Ita doctis omnino viris liber ille de temporibus inscriptione plane eminentie videtur esse suppositus. Quæ res manifestis quoque argumentis evincitur. Primum illud est, quod libelli eius auctor scribit: stirpem Salomonis in Ochozia defecisse, & Ioas, qui illi in regno successit, non de Salomonis, sed de Nathanis fuisse progenie. Quod quam fallum sit, e sacris literis facile patescit. Quarti enim libri regum cap. 11. ita legitur. *Athalia vero mater Ochozia videns mortuum filium suum, interfecit omne semen regium. Tollens autem Iosaba filia regis Ioran soror Ochozia Ioas filium Ochozia, furata est eum de medio filiorum regis, qui interficiebantur, & abscondit eum a facie Athaliae, ut non interficeretur.* Et cap. 12. *tulit Ioas rex Iuda omnia, que consecraverant Iosaphat & Ioran, & Ochozias patres eius, &c.* Et cap. 13. *Anno vicequarto Ioas filii Ochozia regis Iuda, &c.* Item secundi Paral. cap. 22. *Nec erat ultra spes aliqua ut de stirpe quis regnaret Ochozia, &c.* Est denique in hanc rem præclarum illud testimonium, contra quod nullus est ad tergiversandum locus, e primi libri Paral. capite tertio, ubi in posteritate Salomonis, verbis nihil obscuris recensetur Ioas filius Ochoziæ. Id quod Mattheus explicate confirmat inquires, *Iosaphat genuit Ioram, Ioram autem genuit Oziam, Ozias autem genuit*

Ioas.

Iothan, Iothan autem genuit Achaz, Achaz autem genuit Ezechiam. Generatione ergo & natura Ezechias filius erat Iosaphat, ac proinde Salomonis, ut Matthæus ait: & non Davidis edicto in filium deputabatur, ut asserit Philo. Equis igitur eos ferat, qui contra apertissima scripturæ sacræ testimonia stirpem Salomonis in Ochozia defecisse asseverant? Sed ne hic quidem *Ἰουδοῦλος*. ille Philo finem mentiendi facit. Tradit quippe & id rursus, quos scriptura filios Iosaphat fratresque Ioran appellavit, eos non vere filios Iosaphat germanosque Ioran, sed Nathanis posteros fuisse. Quod ut mireris, imo execreris etiam, verba subscribenda sunt, quæ secundi Paral. libri cap. 21. leguntur. *Dormivit, inquit, Iosaphat cum patribus suis, & sepultus est cum eis in civitate David: regnavitque Ioran filius eius pro eo, qui habuit fratres filios Iosaphat, Azariam, & Iahiel, & Zachariam & Azariam, & Michael & Saphatiam. Omnes hi filii Iosaphat regis Iuda. Deditque eis pater suus multa munera argenti & auri, & pensiones cum civitatibus munitissimis in Iuda. Regnum autem tradidit Ioram, eo quod esset primogenitus. Surrexit autem Ioram super regnum patris sui. Cumque se confirmasset, occidit omnes fratres suos gladio. Quo in loco que potest esse tergiversatio, quæ tanta interpretandi licentia, quæ tam magna comminiscendi libido, imo vero que tam insignis impudentia, ut eos filios Iosaphat verosque germanos Ioran fuisse negemus, quos non sic modo scriptura vocat, sed reddit etiam causam, cur germanos fratres intelligi necesse sit? Ioram, ait, fratres habuit filios Iosaphat: ne aliunde fratres existimares. Idque etiam ne dubitare posses, iterum atque iterum repetit, *Omnes hi filii Iosaphat regis Iuda. Deditque eis pater suus munera multa, regnum autem tradidit Ioram, eo quod esset primogenitus.* Quid autem illa commemoratio, quæ sine omni sacro & profano testimonio, sineque ulla rationis coniectura Philo iste fallus comminiscitur? Ortam litem inter filios David ex Bethsabee, Davidis edictum de posteris in regnum quodam ordine successuris, a rege Ioas omnes sequentes binomios trinomiosque etiam fuisse, a defolatione ad carceres Ioachim viginti annos interfluxisse, Machabæum decem & octo annis atatem Isaac superasse, Machabæos simul cum pontificatu etiam ducatum a domo Da-*

Tom. II.

M

vid

vid subripuisse, unde inimicitias exortas, multaque alia eiusmodi, quæ partim commentitia sunt, partim sacris etiam literis adversa. Quid? quod vel in humana historia Philo iste adeo sæpe delirat, ut facile dicenti ipsi credas, se in ultimo anno ætatis suæ decrepiti libellum illum scripsisse. Scribit siquidem anno Cyri secundo Aggæum & Zachariam prophetasse. Item ob mortem Darii Histaspis opus esse impeditum, nec adiri potuisse Cyrum, qui bello Tamyrico erat implicitus. Item Cyro Assuerum Priscum Artaxerxem successisse, qui & plusquam 12. annos imperavit, & Holofernem in Iudæam miserit. Item hunc duos filios habuisse, qui de imperio contenderint, sed cum alter eorum, hoc est, Darius Longimanus victoriam fuisset consecutus, in eius primo anno Iesum hortantibus iisdem prophetis templi ædificium aggressum. Quæ omnia falsa esse, & historicis probatis omnibus vehementer repugnantia, quis non videt? Itaque miror quid in mentem Anno venerit, ut cum librum, qui de temporibus inscribitur, in quo multa falsæ, pleraque absurde, nonnulla contra scripturam etiam dicuntur, Philoni attribuerit viro doctissimo & prudentissimo. Quis enim credat Philonem, Xerxem illum Persarum regum omnium apud Grecos celeberrimum ignorasse? Darium Histaspis cum Dario Medo Cyri avunculo confudisse? Assuerum illum, qui opus templi impedit, patrem Longimani existimasse? Nempe in eos errores solus ille posset incurrere, qui utriusque literaturæ & sacræ & profanæ rudis omnino & imperitus esset. Non ergo Philo Iudæus, cuius ingenium, eruditionem, facundiam, celebravit antiquitas, auctor illius libelli fuit: sed homo quispian sine ulla bona arte, sine eloquentia, sine ingenio, sine literis. Nullo certe loco Philo iste fallus platonizat, sed ubique non modo indocte & indiferte, verum inculte etiam atque inornate loquitur. Sed ut eo, unde digressa est, recurrat oratio, cum monarchiæ Græcæ atque Romanæ nulli nunc publici annales extent, nullique omnino auctores, quorum historiæ ad illiusmodi annales conveniant & quadrent: nimirum in his duabus monarchiis regulæ Annii nulli penitus usui futuræ sunt. Sed & in prioribus duabus monarchiis mihi sane videntur otiosa, ad omnemque usum proflus insep-

tæ. Nam tamen Medos ac Persas publicos annales assertores habuisse sacræ literæ prodiderunt (7), Babylonis etiam publicæ auctoritatis historias fuisse, non Iosephus modo testatus est, sed auctores alii nobilissimi; eiusmodi tamen analibus nos hodie caremus, omnique etiam historico, quem hoscæ annales secutum esse certum atque exploratum sit. Berosum fateor, quoniam valde probabile est, auctoritate publica Chalægorum historiam edidisse. Metasthenem vero publicum Persarum historicum fuisse cur fatear non video, quem res Indicas scripsisse, & in Plinio (8) & in Iosepho (9) legi, res Persicas non legi. Sed quoniam non in hoc contentionis summa impendet, demus illud Anno gratis. Sicut & id quoque, Ctesiam Gnidium in Persarum & rebus gestis & temporibus accipiendum esse. Videlicet apud Diodorum in tertio Ctesias ipse testimonium perhibet, Græcis se veros certosque annales Persarum ac Medorum attulisse. Hoc igitur, quoniam Ctesias de se dicit, credamus illi. Nam Lucianus Ctesiam Gnidium ait de rebus Indicis scripsisse ea, quæ nec ipse viderit, nec de alio narrante audivit: itaque fabulas esse. At donemus hæc interim, nec enim de omnibus certandum est. Illud agamus, quos libros Berosi & Metasthenis nomine inscriptos Annius protulit, eos nec Berosi esse nec Metasthenis.

Berosum porro Annianum non verum esse, sed fictum, Raphael Volaterranus libro Anthropologia 14. animadvertit (10). Cui Ludovicus Vives (11) pluresque alii viri doctissimi

M 2
fi-

(7) *Esther* 2. 6. & 10. *Et* 1. *Esdr.* 4. & 5. & 6. *cap.*

(8) *Plinius* in 6. *cap.* 17. & in 7. *cap.* 2.

(9) *Iosephus* lib. 10. *antiq. Iud.* *cap.* 12. & 1. *contr. Appion.* lib. *Ctesias Gnidius apud Diodorum nullius Persarum regis mentionem facit. Regum Medorum tantum seriem ponit, & in ea Mandanem quandam, quem historia omnes ignorant, iure ut videtur quidem: quoniam nomen femina potius est quam viri.*

(10) *In* 1. *lib. de veris narrat. statim a principio.*

(11) *De erad. dis. lib. 5. & in proæmio in librum 18. de Civit. Dei. Faber Stap. in primum lib. Poli. Arist. lib. 2.*

simi assentiunt. Quæ mihi res argumentis idoneis videtur con-
fisci posse. Primum, quod Berofus iste Annianus scribit,
Noe præter tres primores filios Sem, Chan, & Iaphet plu-
res alios post diluuium genuisse, quod facris literis videtur
esse contrarium. *Tres isti, inquit, filii sunt Noe, & ab his disse-
minatum est omne genus hominum super uniuersam terram.* Non
ergo alii filii Noe fuerunt, qui colonias orbis terrarum
præcipuas Noe iubente constituerint. Refert deinde, cum
Noe ebrius iaceret, Chan illius virilia comprehendisse (12),
ac tacite submurmurando carmine magico patri illudentem,
sterilem eum perinde ac castratum effecisse. Scribit præterea
(13) Noe in Italiam venisse, naturaliumque & divinorum li-
bros conscriptos Italis reliquisse: eundem quoque Noe Ianum
illum exiitisse, qui primus in Italia imperarit. Item Nemrod
magis studuisse paci religionique deorum, quam opulentia,
ideoque translatus a diis subito non comparuisse. Quæ
commentitia esse omnia facile ostenderem, nisi quod plus etiam
nimio huius voluminis magnitudo crevit. Item ait (14), hunc
ipsum Nemrod Assyrium, Medum, & Magogum in Asiam
misisse, qui regna considerint Assyrium, Medum, & Mago-
gum. At hi cum essent filii Iaphet, vel patre, vel avo præci-
piente credibilis est colonias deduxisse: vel certe, ut Ge-
nesios undecimo capit. dicitur, is ipse Deus qui diuisit lin-
guas eorum in Babel, inde dispersit eos super faciem cum-
entiarum regionum. Præterea narrat (15), Semiramidem Baby-
lonem urbem maximam ex oppido fecisse, & magis illam
adificasse, quam ampliasse. At verus e contrario Berofus apud
Iosephum in primo contra Appionem Alexandrinum libro,
scriptores Græcos reprehendit, qui falso tradiderint a Semi-
ramide Babylonem adificatam, & mira opera ab illa circa
hanc fuisse constructa. Ad hæc Berofus Annianus prodit (16),
Cenchrem Ægypti regem Hebræorum magica in mari pe-
riisse.

(12) *Genes. 9.* (13) *Lib. 3.* *Omnia qua de antiquitate sci-
pientie nostra, qua eadem Iudæorum fuit, Iosephus, Eusebius & Au-
gustinus disputant, vana sunt: si hæc vera sunt.* (14) *In. 4.*
In. 5. (15) *In. 5.* (16) *In. 5.*

riisse. Quod utique nullo esset modo a Iosepho prætermis-
sum, (17) qui cum Hebrææ gentis antiquitatem aduersum Græ-
cos conaretur ostendere, nullum aut prius aut antiquius ex-
pressum testimonium potuit Berofi proferre, quam ex 3. li-
bro Chaldæorum, ubi Nabuchodonosorum scripsit templum
Iudæorum civitatemque vastasse. Berofus insuper Annianus
nullam nec aperte, nec obscure Abrahami mentionem facit.
At Berofus ille verus, ut Iosephus auctor est (18), Abra-
hami implicate meminit his verbis. *Post diluuium autem deci-
ma ætate apud Chaldæos erat quidam iustitie cultor vir magnus,
& fidei scientia peritus.* Præterea Berofus Senacherib regis
Assyriorum gesta commemoravit, quemadmodum Iosephus
(19) Hieronymusque (20) testantur. At in Berofus Anniano
nulla Senacherib commemoratio est. Præterea, fictus iste Be-
rofos in Ascata decimo octavo Assyriorum rege finem hi-
storiarum suarum fecit; post quem tamen viginti alii reges usque
ad Sardanapalum Babylonis imperarunt. Sed hos tamen
Berofus non omisit, quin eos etiam annumeravit, qui Nabu-
chodonosoro Nabulassari filio usque ad Cyrum in imperio Ba-
bylonio successere, ut Iosephus contra Appion. lib. 1. Di-
xitque Hieronymus in Danielis 5. caput affirmat. Atque Me-
tasthenes Annianus, cum triginta octo Assyriorum reges a Sa-
turno ad Sardanapalum numerasset, tempusque etiam regni
cuiusque eorum subiecisset, in his omnibus se Berofum sequi,
atque adeo eius se verba exscribere testatus est. Nec vero dici
potest libellum istum de antiquitatibus fragmentum esse Be-
rofi, non integrum opus, quoniam vel Annus ipse nobis tan-
quam integrum opusculum venditavit. Manethon quoque An-
nianus aperte dicit se inde historiam exordiri, ubi finem hi-
storiarum suarum fecit. Ita in supplemento Manethon decem
& octo regibus Berofi quatuordecim alios adiecit, quos si a
Berofus accepisset, nullo pacto inficiaretur. Fictus est ergo Be-
rofos iste Annianus, non mancus. Quid? quod apud auctores

ve-

(17) *1. cont. Appion. lib.* (18) *Lib. 1. ant. Iudai. cap. 15.*
(19) *Lib. 10. antiq. Iudai. cap. 1.* (20) *In Isaiam cap. 37.*

veteres Berofus non Ægyptiorum, non Lybicorum, non Celtiberorum, non Itolorum, non Germanorum, sed Chaldaeorum scripsit historiam. Annianus vero iste æque horum omnium regnorum historicum se præbet. Nullum certe probatum auctorem invenies, qui Berofum nisi in rebus Chaldaicis testem excitet veritatis. Atqui, si auctor gravissimus res alias scripsisset, sine dubio in eis ab aliquo vel Hebræo, vel Græco, vel Latino auctore aliquando citaretur. Sed nescio an Berofum istum satius fuisset nulla argumentatione conficere. Res quippe ita præfatas memoriæ prodit, ut licet falsas intelligere per tui animi coniecturam possis, arguere tamen per illarum vetustatem nimiam non possis. In rebus enim eiusmodi quo quisque improbius est, eo maiorem habet fingendi licentiam: adeo ut de libris quidem totis & auctoribus, quemadmodum ait Fabius, mentiatur tuto, quia inveniri qui nunquam fuere non possent: de rebus autem ipsis, vel tutissime mentiatur, quia nulli testes produci queunt, qui non sint pueri, si contra veterrimos proferantur. Quæ in re cum Episcopus quidam nostros deprehensus esset sæpe peccasse (eos enim auctores citarat interdum, quos nulla unquam habuit ætas: eas res olim gestas scripserat, quas nulli homines ediderunt) respondit, referre nihil, in historia sic an aliter omnino sentias, quod omnia essent ambigua, nisi quæ sacris literis continerentur. Indigna quidem Episcopo, eoque Theologo sententia. Nam rusticus homo & vanus si hæc dicat, non est mirum. Sed ut eo revertamur, unde discussissimus, facilius dico esse, Berofum istum Annianum contemnere, quam refellere. Nam viris doctis ipsa libelli lectio satis magna persuasio est: indoctis persuadere nihil attinet. Suo Berofus fruatur licet. Quem solum de temporibus inscriptionum quarundam, per annos quadringentos octoginta ante Ninum & Phoroneum supputasse, Annianus ait Plinium tetigisse. Cum Plinius tamen nihil aliud tradat, quam Berofum utique adeo astrologia enituisse, ut Athenienses ei ob divinas prædictiones publico in gymnasio statuiam inaurata lingua statuerint. Fruatur itaque, ut dixi, Berofus suo: sed Plinii auctoritate non fruatur. Imo ne probabili testimonio ullo quidem, aut ratione aliqua consentanea. Illa enim ridicula est, Hieronymum Berofus huius verbis quandoque uti. Quasi vero com-

ommento locus esse posset, nisi Berofus iste fictus veri Berofus quadam verba compilasset.

Sed iam Annii Metasthenem quam fieri poterit brevissime explodamus. Non autem persequar errata minuta, quæ in parvo volumine plura sunt. Tantum quæ sunt maiora videamus. Scribit igitur monarchiæ Persicæ reges & tempora in hunc modum. *Balt Assare interfecto, regnaverunt simul Cyrus & Darius annis duobus, inde solus Cyrus duobus & viginti. Filius Darii Priscus Artaxerxes Assuerus annis viginti: ultione interea sumpta de fatione Tamarica qua per dolum patrum tradiderat Tamyra: huius duo filii Cyrus Artabanes & Darius Longimanus septem mensibus pro imperio dimicaverunt, & septimo mense Longimano victoria cessit: regnavitque annis septem & triginta. Eius filius Darius Nothus annis decem & novem. Magnus Artaxerxes Darius Memnon annis quinquaginta quinque, Artaxerxes Ochus sex & viginti: nostra ætate Arses annis quatuor, Darius ultimus sex.* Hos quoque reges, & tempora eodem ordine eisdemque pene verbis Philo Annii notavit, ut eundem fuisse utriusque fabulæ artificem suspiceris vel potius intelligas. Hoc solum addit Philo, videlicet ex Hebræorum officina, Assuerum istum Nabuchodonosorum esse, cuius res gestas Judith scribit historia. Illud autem in primis rogo, ecquis iste est Priscus Artaxerxes Assuerus, qui patrem habuit Darium, patrum Cyrum, qui Cyro in imperio successit, qui viginti annos regnavit, qui & Nabuchodonosorus fuit, cuius exercitum, Principemque militiæ Holofernem mulier una deturbaverit, qui denique duos filios fortis est Cyrum Artabanum & Darium Longimanum? Sane Cambyfen respondent esse. Id namque Metasthenes paulo ante scripserat, Cyrum & Darium, sex annos prius, quam Babylonem caperent, bellum Tamyra reginæ illaturos regnum Persicum Cambisi filio resignasse. Id etiam historicorum omnium consensione proditum est, Cambyfen statim a Cyro Persarum imperium tenuisse. Assuerus ergo iste idem, qui & Cambyfes fuit. At vero quæ in Prisco Assuero sive adiuncta, sive antecedentia consequentiaque ponuntur, adeo sunt a Cambyse aliena, ut etiam contraria esse videantur. Primum enim Darius Cambyfis pater non fuit, sed Cyrus. Id quod non Herodotus modo, Iosephus, Hieronymus, sed universi scriptores Græci La-

trique testantur. Cuius omnino rei illud quoque argumentum est, quod Cyri parenti Cambyfes nomen erat, ut historici uno ore dixerunt omnes. Darius autem nullum maiorem habuit, qui Cambyfes vocaretur. Consentaneum est ergo Cambyfen filium Cyri fuisse, non Darii. Præterea si Cambyfes Darii filius fuit, certe Dario mortuo in regnum patris successisset: at Dario mortuo Cyrus solus Persis ac Medis viginti duobus annis imperavit, ut etiam Metalthenes & Philo conuoluntati sunt. Non ergo Darii filius Cambyfes fuit, sed Cyri, cui in imperio successit. Præterea cum monarchia a Medis in Persas per Cyrum fuerit translata, eequo pacto verisimile sit, filium Darii Medi in monarchiam successisse, filium Cyri Persæ non successisse? Sed quid ego demens eam rem conor argumentis demonstrare, quæ cum ex historiæ fide pendeat, historicis omnibus consentientibus memoriæ prodita sit? Nihil profecto necesse est contra eum ratione pugnare, quem omnium, & ecclesiasticorum & profanorum auctoritas vincit. Simile est quod deinde subiicit, Cyrum patrum fuisse huius Assueri. Fuerunt igitur Cyrus Persæ, ac Darius Medus germani fratres, quod cum ratione etiam pugnat. Atque auctores uniuersi alios parentes Dario Medo, alios Cyro Persæ fuisse scribunt. Quod rursus tertio loco addit, Assuerum istum 20. annos imperasse, illud historiis item omnibus aduersum est. Apparet autem in hoc esse confectum, ut historia libri Iudith sub isto scripta videatur, id quod Eusebius in chronicis magis refert quam sequitur. Traditio quippe Hebræorum est, quæ nec idoneo testimonio, nec probabili ratione consistit. Iosephus sane repugnat, qui libro Iudaic. antiq. cap. 2. Cambysem ait septimo anno regni sui mortem oppetiisse. Sed & Eusebius Cambyfi octo solum annos imperii tribuit. Herodotus vero septem annos & menses quinque. At Nabuchodonosorus, qui in libro Iudith commemoratur, plures etiam quam 13. annos imperavit, ut cap. 2. habes. Non ergo Cambyfes Nabuchodonosorus ille fuit. Præterea omnes historiæ product & Cambisem & Cyrum, cui ille in regno successit, reges Medorum Persarumque fuisse. At Nabuchodonosorus libri Iudith nusquam aut Medorum aut Persarum rex, sed ubique & Assyriorum fuisse, & regnasse in Ninive civitate magna-

na dicitur. Adhæc si Cambyfes Mediæ rex erat, ut vere erat, quomodo Nabuchodonosorus is fuit, qui Arphaxat regem Medorum obtinuit? Nempe quamvis fingere nostro arbitratu liceat, id quod Philo Annius facit, Arphaxat factionis Tamaricæ fautorem Assyrios, Medos, ac Persas ad defectionem compulisse, at non proinde tamen regem cum Medorum scriptura appellaret. Pari enim ratione Persarum, Assyriorumque rex Arphaxat ille vocaretur. Quid? quod Nabuchodonosorus etiam rex Assyriorum fuisse dicitur, cum Arphaxat regem Medorum superavit. Quale ergo Philonis commentum est, Arphaxat cum Persis ac Medis Assyrios quoque ad defectionem compulisse? Præterea Arphaxat ille, contra quem Nabuchodonosorus depugnauit, civitatem Mediæ florentissimam condidit, cui nomen Ecbanis, ut Iudith 1. cap. Legitur. At civitas hæc multis ante Cambysem annis erat ædificata, a Diocle videlicet, quinto Medorum rege, quemadmodum Eusebius testatur in chronicis, idemque in 1. libr. Herodotus. Nec excidit mihi scripsisse in tertio Diodorum, Ecbanata ante Semiramidem condita, in quibus regiam quoque illa ædificavit: Plinius vero in 6. cap. 14. Seleuci ædificium esse. Verum, quoniam non consulto, sed casu in huius rei mentionem incidi, satisfaciãm utrique quasi præteriens quam brevissime. Diodorus primum sæpe ac multum in historia nugatur. Eandem certe habuit, ut cæteri Græci, mentiendi libidinem. Quid enim levius in mentiendo, quam Græciæ regio vana, & ad omnem impulsam mobilis? Nisi forte Diodorum defendit titulus libri eius, qui nunc extat, de antiquorum fabulosis gestis inscriptus, qui quoniam inscriptioni suæ ipse responderet, neminem fallit. Quod enim promiserat, idem exsoluit. Nam quod Plinius in præcæmio totius operis asserit, Diodorum apud Græcos primum deliisse nugari, id facile ex orationis Pliniani contextu intelligitur non ad historiarum falsitatem, sed ad inscriptionum vanitatem pertinere. Græci enim auctores inanes ventosæque inscriptiones libris suis passim præponebant. At Diodorus, ut Plinius ibi refert, librum suum nullo levi vanoque indice inuidiosum fecit, ut priores, sed bibliothecæ historiam inscripsit. Non ergo Diodori nos urgebit auctoritas, si quæ de Semiramidis magnificentia, &

in Ecbatanis extructa regia Græcis fabulis decatauta sunt, ea ipse vel retulerit, vel etiam fuerit secutus. Plinius vero iis, qui urbes præclaras condidit, nobilitandis sepe fallitur. Sed ad rem. Cum Arphaxat eum, qui Ecbatana edificavit, ante Cambysem fuisse certum exploratumque sit: fieri non potest, ut Cambyfes Nabuchodonosorus ille intelligatur, qui ab Arphaxat Ecbatanarum conditore victoriam reportavit. Præterea Ninive tempore regni Persarum à Babylonis vastata fuerat, ut Nahum vaticinatio indicat. Nec Persis monarchiam occupantibus regem proprium hæc civitas habuit. At Nabuchodonosorus, cuius in libro Iudith mentio est, regnabat in Ninive civitate magna: non igitur quæ Iudith historia refert, ea sub Cambyse, sed, ut vere Carion sentit, ante Persarum imperium gesta sunt. Nec ut ab hac sententia discedam, Achioris me verba movent, quæ cap. 5. referuntur. Quoniam ante insignem illam captivitatem Babylonicam afflixit aliquoties Dominus omne semen Israel, & tradidit eos in manus diripientium nunc Ægyptiorum, nunc Syrorum, nunc Assyriorum, nunc Mohabitarum, & Ammonitarum, donec tandem proiecit eos a facie sua. Quia vero in varias regiones captivi adducti sunt, sed brevi tempore reduxit eos Dominus in terram suam, idcirco in libris Regum eiusmodi minus celebres captivitates silentio præmuntur. Nam & Iudic. cap. 18. cuiusdam captivitas mentio fit, quam Caietanus vere, ut ego sentio, dicit in libris Regum prætermissam. Non enim, ait, omnia scripta sunt. Non itaque Achior de captivitate illa insigni Babylonica loquitur: sed de alia quapiam. Iudith porro ætate templum Hierosolymitanum non erat eversum, nec civitas ipsa vastata. Iterum, ait, possident Hierusalem ubi sunt sancta sanctorum. At regnante Cambyse & eversum templum erat, & nondum civitas instaurata. Manet igitur ea, quæ ipsius Iudith narrat historia, non esse ad Cambysem referenda. Merito igitur Alluerum istum priscum Arthaxerxem negant ullum fuisse quidam: quoniam re vera, qualem Metasthenes Philoque describunt, nullus fuit. Qui etiam si fuisset, si a Cyro statim imperavit, Longimani profecto parens non fuisset. Equis enim dubitet, post Cyri & Cambyfis regnum Darium Histaspis Persarum dominationem adeptam, cui Xerxes filius in imperio successerit?

Ni-

Nimirum id Herodotus, Iustinus, Orofius, cæterique scriptores profani tradiderunt, atque universi etiam veteres ecclesiastici Iosephus, Clemens, Aphricanus, Hyppolitus, Eusebius, Hieronymus. Hieronymus certe eam rem non tanquam dubiam & incertam, sed tanquam perspicuam atque constantem prodidit in Danielis caput septimum, inquiens. *Tres ordines qui erant in ore bestie, quidam tres reges post Cyrum fuisse Persarum autumant, & qua illis sunt nomina recitent. Nos vero cum post Cyrum, qui regnavit annis 30. sciamus apud Persas regnasse Cambysem filium eius & fratres Magos: & deinceps Darium: cuius secundo anno ceptum est edificari templum in Hierusalem: Quintum, Xerxem filium Darii: Sextum, Arthabanum: Septimum, Arthaxerxem Longimanum: Octavum, Xerxem: Nonium, Sogdianum: Decimum, Darium nostrum: Undecimum, Arthaxerxem Memnonem: Duodecimum, Arthaxerxem Ochum: Tertiumdecimum, Arsem Ochi filium: Quatuordecimum, Darium Arsanii filium, qui ab Alexandro superatus est: quomodo tres reges Persarum fuisse dicimus?* Hactenus Hieronymus. Sane si in Regum Persarum serie, aut fratres Magos, aut Arthabanum, aut secundum Xerxem sive Thucydides, seu quisquam alius historicus præterierit, nihil mirum esse debet: quoniam illi vel brevissimo tempore imperarunt, vel certe eo quoque brevi tempore de imperio cum aliis contenderunt. At Darium Histaspis & Xerxem filium eius, qui potentissimus rex atque ditissimus advesum Græciam innumerabilem duxit exercitum & ea gessit, quæ Gregorum & Latinorum, Gentilium ac fidelium historia narrat: hos inquam duos tam excellentes ac præclaros reges silentio transire extrema ignorantia, ne dicam impudentia est. Etenim hos in Persia regnasse si quis negat, negare etiam poterit Constantinum, Theodosiumque Romæ imperasse. Non enim plures gravioreque historici hoc, quam illud affirmant. Atque Herodotus & Thucydides de his videlicet sui sæc li regibus ita loquuntur, ut non res auditas, sed visas narrare videantur. Nec si historiæ suæ Herodotus fabulas miscet, idcirco fides illi abroganda est in rebus sui temporis publicis, & manifestis, in quibus nullus erat fictionis locus. Alioqui Plutarchus, qui minimos quoque errores Herodoti perfectus reprehensione est, hunc, quoniam erat maximus, potiss-

N 2

fi-

sum infestaretur. Credamus itaque potius Herodoto, Thucydidi, Iustino, Orsio, Africano, Eusebio, Hieronymo, Iosepho cæterisque auctoribus probatissimis, quam Metastheni huic non veteri & erudito, sed recenti, rudi, sine sensu, sine sapore, ignoranti, atque adeo impudenti. Nemp̄ qui polliceatur scripturam se regum Persarum tempora, ut in annalibus publicis liquide & vere digesta sunt, Reges quoque & nomina quam apud eos splendidissime regnatum est: & tamen eos reges omittat, qui in Persis magnificentissime atque amplissime regnaverunt. Nec me fugit, Joannem Carionem operose etiam contendisse ut inter Eusebium, Hieronymum ac reliquos auctores graves, & Metasthenem Persam istum nulla esse repugnantia videretur. Ita in summa discordia ac diffensione pacem conciliare nititur, & quæ discrepant plurimum, ea facere ut consentiant vel maxime. Primum ergo ait Carion, *Affuerum illum priscum Darium Histaspis intelligi oportere.* Qua una ex re totum disce Carionem. Quid enim stultius dici potuit, quam Darium Histaspis patrem habere Darium Medum, patrum Cyrum, filium Longimanum? His enim attributis priscum illum Affuerum Metasthenes cumulavit. Quid autem a Dario Histaspis alienius, quam publico edicto vetare, ne templum Hierosolymis instauraretur, quod Affuero illi prisco Philo Annianus assignat? Nam causæ a Carione reddita, cur a Metasthene Xerxes fuerit omisus, usque adeo ridiculæ & ineptæ sunt, ut non sint a me in præsentia referendæ. Atque eas omnes sigillatim Ioannes Vergara, Canonicus Toletanus, vir Græcæ ac Latine linguæ peritissimus, in libello octo quæstionum Hispanè edito accuratius referavit. Cuius nos opera & diligentia multum hoc loco adiuti sumus. Malumus enim, quod nos Plinius admonuit (21), mutuum omnino reddere, quam in furto deprehendi. Illud enim Basilii præceptum semper nobis probatum est, siquid ex alio discitur, minime celandum: more pravæ mulieris, quæ partus nothos clam supponit. Quamobrem sermonis & doctrinæ patrem ingenue manifestandum. Quibus rebus demonstra-

(21) In præmio.

tis, omni luce clarius apparet, id quod huius orationis institutum erat, Annii regulas in historiæ iudicio utiles esse non posse. Quando ne ex his quidem posterioribus Chaldæorum, ac Persarum monarchiis annales ulli publici relicti sunt, nec auctoris cuiuspiam monumenta, qui historiam suam ad veram certamque eorum annalium formulam composuerit. Quocirca Iosephum, Eusebium, Hieronymum cæterosque probæ fidei auctores in Persarum aut rebus gestis, aut temporibus explodere, quod Metastheni huic & iis, qui prætexuntur, Sufianis annalibus non cohæreant, magnum inscitæ, imo vero etiam temeritatis argumentum est. Quo loco Ioannes Driedonis vehementer erravit, homo quod ad Theologiæ diligentiam pertinet, plane doctus: quod ad historiæ humanæ cognitionem, valde rudis. Qui cum in hæc Annii volumina incidisset, & Berosi Chaldæi, Metasthenis Persæ, Ctesia Gnidii, Philonis Iudæi, Diodori Siculi, bibliothecæ Sufianæ, septuaginta seniorum excitatio inani verborum sonitu illius complexisset aures: ad Eusebii, Iosephi, Hieronymi vocem oppido quam gravem obfudit. Quanto prudentius ecclesia, quæ cum Adam Enoch & Noe quidam libelli producerentur, eos noluit recipere: quoniam, ut Augustinus ait, *Quo in auctoritate non essent nimia fecit antiquitas, propter quam videbantur habenda esse suspecta, ne proferrentur falsa pro veris. Nam & proferuntur quadam, quæ ipsorum esse dicuntur, ab eis qui pro suo sensu passim, quod volumus, credunt.* Hactenus in 18. de Civit. lib. cap. 38. Augustinus. Viro igitur prudenti, ut liber quisque sub antiquitatis nomine proferatur maxime, ita maxime debet illi esse suspectus. Quam nos prudentiam secuti, Berosi hos, Metasthenisque libellos vel nimia vetustate suspectos haberemus, etiam si nihil illi continerent, quod viris gravissimis contraveniret. Quibus rebus efficitur, ut prima Annii causâ, quamobrem in Persarum monarchia Iosephum Eusebiumque reici oporteat, futilis & vana sit. Nam altera falsissima est. Non enim aut Eusebius, aut quisquam alius probatus auctor scribit, Cyrum ante dedisse licentiam Hebræis in Babylone captivis & mortuum, quam Babylonia Darius ille Medus potiretur. Eusebius porro Darii Medi in chronicis nusquam meminit: nec sub eo nomine, nec sub nomine Ciaxaris, quo eum appellat Xenophon.

phon. Non ergo Eusebius scripsit, Cyrum ante interfectum esse, quam Darius Medus Babyloniam cœpisset, cum Darium omnino Medum in chronicis prætermiserit. Herodotus autem nihil eiusmodi scripsit, quale illi Annus impingit. Darium Histaspis filium Eusebius, Herodotusque commemorant. Ille, ut solet, breviter, regni tempora notans, hic latius eius gesta describens. In quibus illud refert, Darium Histaspis Babylonem, quæ a Perfarum imperio defecerat, iterum & obfidione cinxisse & expugnasse. Atque hinc turpis Annii error exitit. Cum enim audisset Herodotum scribere, post Cyri mortem Babylonem a Dario captam, existimavit eum de Dario Medo intellexisse (22), cum Darium Histaspis sine dubio Herodotus expresserit. Nam a Cyro semel expugnatam Babylonem 1. lib. dixerat. Deinde in 3. ea iterum capta Darium Histaspis potitum affirmat, muros eius circumcidisse, & portas omnes amoluit esse, quorum neutrum Cyrus fecerat prius eidem a se capte. Abeat ergo nunc Annus & dicat (23), Herodotum & Eusebium somniasse. Annus ipse re vera potius somniat, qui e duobus hominibus Dario Medo & Dario Persa unum facit, exque duabus Babylonis expugnationibus item unam. Id quod proprie dormientium & somniantium est. Sed ais, Daniel cap. 11. post Darium Medum quatuor solum Perfarum reges usque ad Alexandrum futuros varcinatus est. Non ergo 14. fuere, quemadmodum nos, Eusebium Hieronymumque secuti fuisset diximus. Huius argumenti ratio Tertullianum in eo libr. quem contra Iudæos scripsit, videtur impulsisse, ut inter Darium Medum & Alexandrum quatuor duntaxat Perfarum reges intermedios poneret, Arthaxerem, Ochum qui & Cyrus, Argum denique ac Darium ultimum, qui & Melas nominatus est. In quem errorem Nicolaus Lyranus (24), licet a Hieronymo admonitus, videns prudentif- que

(22) In fin. 3. lib. (23) In Philonem suam.

(24) Daniel. 9. & 11. ubi hos quatuor reges ait fuisse Cyrum, Cambysen, Assuerum maritum Esther & Darium filium Assueri, quem Alexander, ut inquit, debellavit. Darius autem iste postremus iuxta horum sententiam Longinianus intelligitur, sub quo avum templum adificatum.

que incurrit, Hebræorum somnia sequens, qui historiae humanæ penitus sunt ignari. Quoniam nulla externi regni monumenta in lingua sua habent: nec alios aut Perfarum, aut Græcorum reges agnoscunt, nisi quos scriptura commemorat. Quod qui parum perspicunt, hi Iudæos in earum etiam scripturarum explicatione sequuntur, quarum intelligentia, si Gentilium ignorentur historiae, aut vix, aut certe nullo modo haberi potest. Ita Hebræi rationes saepe historiarum vertunt, & id, quod probare non possunt, fingere conantur. Quorum error eripiendus est, omnique opinio ad eam speciem traducenda, ut scriptura sacra interpretanda, in iis præsertim locis, quæ res externas gentium attingunt, gentium monumenta sequamur. Rectius igitur veriusque Hieronymus quartum illum regem, quem Propheta commemorat, Xerxem Darii Histaspis filium fuisse intelligit: talem enim hunc Ethnicorum historiae narrant, qualem Propheta describit. Quod autem Daniel quatuor Perfarum regibus enumeratis novem, qui fuere post Xerxem, prætermiserit: hoc non solum contra nos, sed contra Metasthenem Annii, Philonemque etiam facit. Non autem curæ fuit, ut Hieronymus ait, spiritui prophetali historiae ordinem sequi, sed præclara quæque perstringere. Ac si quis prophetarum transitiones diligenter animadverteret, inveniet multa intermedia frequentissime pertransiri, quæ si ex varum silentio nunquam fuisse iudicabit, in magno enim errore necesse est, & multarum rerum ignoratione versari. Hoc vero loco peculiaris causâ fuit, cur in rege Perfarum Xerxe spiritus prophetæ subfiteret. In eo siquidem Perfarum monarchia maxime adversum Græcos eminuit: adeo ut ab innumerabili exercitu multitudine Græcia vel brevi momento vallanda atque exinanienda videretur. Itaque repente Danieli Alexander Græcus ostensus est, qui non solum Græcos posset a Persis eripere, sed de Persis etiam triumphare. Sed de regulis Annii, earumque regularum exemplis, ac de tota demum Annii censura satis, ut arbitror, diligenter disputatum est. Quid igitur? (Nam hoc dicit fortasse aliquis) nulla via ratioque erit, qua veraces historicos a fallacibus distinguere atque internocere valeamus? Erit nempe, & multiplex etiam erit.

Prima lex ex hominum probitate integritateque sumetur. Quæ omnino res locum habet, cum quæ narrant historici, ea vel ipsi se vidisse testantur, vel ab his, qui viderunt, accedat. Qualia sunt pleraque in epistolis Ambrosii, Cypriani, Hieronymi, Augustini: in libris quoque huius de civitate Dei, in dialogis Gregorii; breviter, in omnibus fere doctorum ecclesie probatissimorum scriptis, in quibus mendacium suspicari, quod ad memoriam sempiternam transferre illi scribendo voluerint, piaculum est. Magnis quippe præclarisque virtutibus viri sanctissimi atque optimi id consequi meruerunt, ut in rebus eiusmodi, quas vel spectasse se, vel ab aliis fide dignis, qui spectarint, se audisse testati sunt, fides omnino illis habeatur. Quæ in re Erasmi Roterodami, alique iuniores quidam sæpe ac licenter errarunt. Quid enim liberius, licentius, immoderatus dici potuit, quam Hieronymum asserentem, Matthæi evangelium Hebraicum describendi sibi copiam fuisse, in eo virum gravissimum sanctissimumque mentiri? Iure itaque piis hominibus nimia hæc quorundam iuniorum liberiorque licentia displicuit: iure etiam in crimen vocata est. Hæc autem prima lex in profanis quoque auctoribus locum habet. Quædam enim Iulius Cæsar, quædam Suetonius, quædam Cornelius Tacitus, quædam Plutarchus, quædam Plinius narrant, quæ auctores ipsi partim oculis aspexerunt, partim acceperunt ab his, qui ea præsentis aspexerant. In histore vero auctoribus, tamen pietatem absolutaque virtutis officia spectare non licet, licet tamen probitatem quandam bonitatemque nature. Quidam enim eorum aut veritatis amore inducti, aut ingenui pudoris verecundia usque adeo a mendacio abhorruerunt, ut iam pendendum forsitan sit, historicos gentium quosdam veraciores fuisse, quam nostros. Dolenter hoc dico potius, quam contumeliose: multo a Laertio severius vitas Philosophorum scriptas, quam a Christianis vitas sanctorum: longeque incorruptius & integrius Suetonium res Cæsarum exposuisse, quam exposuerint catholici, non res dico imperatorum, sed martyrum, virginum, & confessorum. Illi enim in probis, aut Philosophis, aut principibus, nec vitia, nec suspiciones vitiorum tacent: in improbis vero etiam colores virtutum produunt. Nostri autem plerique vel affectibus in-

inserviunt, vel de industria quoque ita multa confingunt, ut eorum me nimirum non solum pudeat, sed etiam tædeat. Hos enim intelligo ecclesie Christi cum nihil utilitatis attulisse, tum incommodationis plurimum. Nominibus parco, quoniam huius loci iudicium morum etiam est, & non eruditionis tantum, in qua liberior potest esse censura. Nam quæ morum est, hæc debet profecto esse & in vivos cautiore, & in mortuos reverentior. Certum est autem qui fictæ & fallaciter historiam ecclesiasticam scribunt, eos viros bonos atque sinceros esse non posse, totamque eorum narrationem inventam esse aut ad quæstum, aut ad errorem, quorum alterum scdum est, alterum perniciosum. Iustissima est Ludovici (25) querela de historiis quibusdam in ecclesia confictis. Prudenter ille sane ac graviter eos arguit, qui pietatis loco duxerint mendacia pro religione fingere. Id quod & maxime periculosum est, & minime necessarium. Mendaci quippe homini ne verum quidem credere solemus. Quamobrem qui falsis atque mendacibus scriptis mentes mortalium concitare ad divorum cultum volvere, hi nihil mihi aliud videntur egisse, quam ut veris propter falsa adimatur fides, & quæ severe ab auctoribus plane veracibus edita sunt, ea etiam revocentur in dubium. In Herodoti lucubratione rebus fictis & adumbratis quidem loci plurimum fuit. Verum inscriptione ipsa ille præmonuit, non esse in eo libro historie rationem ad vivum refecendam. Musa videlicet inscripsit, quibus fabulæ interdum concessæ sunt, ut audientium animos iucundius & suavius allectent, quod severitate narrationis non perinde assequerentur. Xenophon, qui ut Fabius ait (26), magis inter Philosophos, quam inter historicos reddendus est, optimi & absolutissimi Principis formam in Cyro perfectam conatur effingere. Itaque non est ab eo expectandum, qualisnam Cyrus re vera fuerit, rex licet excellens & extimius, sed qualis futurus sit in rebus. Imperator, si ad normam exemplaris exactissimi componatur (27). At

Tom. II.

O

in

(25) De traden. disciplin. lib. 5. (26) Lib. 10. cap. 1.

(27) Cicero ad Quintum fratrem Cyrus ille, inquit, a Xenophonte non ad historie fidem scriptus, sed ad effugiem iusti Imperii.

in historia Christiana, quæ tota, ut diximus, non voluptate, sed veritate penditur, quorumlibet attingit historiarum nomen commentis fabulisque pretendere? Quasi vero sancti Dei homines nostris mendaciis egeant, qui tam multa vera pro Christo gesserunt, ut falsa quantumvis licet eruditæ simulationis artificio composita, ut noxia non sint, quoniam inutilia sunt tamen, tanquam ignavi milites oneri sint magis, quam auxilio. Heroum porro nostrorum res vere gestæ, sicuti ego existimo, non solum amplæ magnificæque fuerunt, verum multo etiam maiores quam fama feruntur. Neque eorum qui fecere virtus tanta habenda est, quantum eam verbis extollere potuerunt nostri: sed tanta potius, ut & præclara ingenia rebus ipsis, & ingeniiis præclaris verba quoque defuerint. Sed dum quidam affectui suo nimium indulgent, & ea scribunt, quæ animus scribentis dicat, non veritas, tales Divos quandoque nobis exhibent, quales Divi ipsi, etsi possent, esse tamen noluisse. Ecquis enim credat, Divum Franciscum pediculos semel excussos in se ipsum solitum esse immittere? Quod ad sanctitatem viri scriptor pertinere putavit, equidem non puto, qui paupertatem sciam viro sanctissimo placuisse semper, sordes nunquam. Illud item quam ridiculum? Diabolum Dominico Patri nostro semel obstrepentem, a Divo esse coactum ut lucernam haberet in manibus quoad illa absumpta non molestiam solum, sed incredibilem dolorem etiam afferret. Non possunt huiusmodi exempla numero comprehendere, sed in his paucis pleraque alia intelliguntur, quæ Divorum clarissimorum historias obscurant. Non autem decebat, veras sanctorum res gestas falsis & commentitiis fabulis contaminari. Quæ causa Gelasio fuit, ut huius generis historias multas in concilio 70. episcoporum reprobaret. Eius pontificis verba sunt legi, cognoscique dignissima: idcirco adscribenda sunt. *Gesta, inquit, sanctorum martyrum, qui multiplicibus tormentorum cruciatibus & mirabilibus confessionum triumphis irradiant, quis ita esse Catholicorum dubitet: & maiora eos in agonibus esse perpeffos, nec suis viribus, sed Dei gratia & adiutorio universa tolerasse? Sed ideo secundum auctoritatem antiquam, vel consuetudinem singulari cautela in sancta Romana ecclesia non legantur: quia eorum, qui scripsere, nomina penitus ignorat ur, & ab infidelibus aut dicta superflue, aut minus apte quam*

*quam rei ordo fuerit scripta esse putantur: sicut cuiusdam Quirici & Iulite matris eius: sicut Georgii, aliorumque passionis huiusmodi, quæ ab hæreticis probantur conscripta: propter quod (ut dictum est) ne vel levius subsanandi oriretur occasio, in sancta Romana ecclesia non leguntur. Nos tamen cum prædicta ecclesia omnes martyres & eorum gloriosos agones, qui Deo magis, quam hominibus noti sunt, cum omni devotione veneramus. Item vitas patrum Antonii, Pauli, Hilariionis & omnium eremitarum: quas tamen vir beatissimus scripsit Hieronymus, cum omni honore suscipimus. Item actus beati Sylvestri Apostolica sedis præfulis, licet eius, qui scripsit, nomen ignoremus, a multis tamen in urbe Rom. catholicis legi cognovimus: & pro antiquo usu multe hoc imitantur ecclesia. Item scripta de inventione sancte Crucis Dominica, & alia scripta de inventione capitis Beati Ioannis Baptistæ novella quidem revelationes sunt: & nonnulli eas catholici legunt, sed cum hoc ad catholicorum manus pervenerit, beati Pauli apostoli sententia præcedat. Omnia probate, quod bonum est tenete. Hactenus Gelasius. Quod si prophetias, quæ numinis afflatu edi solent, Paulus docet non spernendas quidem, sed explorandas tamen: equis nos acceflare iam audebit, si historias humano sensu editas exploremus? Gelasius sane auctor est cum concilio gravissimus, quod de prophetia ab apostolo dictum est, hoc apte etiam in historiam quadrare. Iubet ergo imprimi Pontifex, ut eas historias nullo modo amplectamur, quæ sine certo auctoris nomine pofferuntur. Olent enim aut quæstiosorum hominum imposturam, aut, quod Gelasius ipse ait, hæreticorum fretem. Quæ eadem omnino causa subest, ut historiarum illarum valde etiam suspiciosa sint, quæ tamen auctoris cuiuspiam nomen præferunt, sed quis ille qualisve sit, obscurum & incertum est. Cuiusmodi ante hos paucos dies quædam fabulæ prodire, quarum & auctores, & loca adeo longo intervallo distant, ut an mentiantur illi non possit inveniri, an hæc sint, addubitari etiam possit. Sed bene habet, quod totum narrationis corpus commentitium apparet, ut quod Hispanorum sermone teritur, id quoque in hac re facile probes, *De luengas vias, luengas mentiras.* Sed ad Gelasium redeamus. Qui illius deinde erroris nos admonuit, in quo olim non vulgus solum, sed Gratianus etiam versatus est, ut librorum deceptus indicibus erederet, omnia*

quæ Hieronymi & Auguftini nominibus infcripta erant, Hieronymi Auguftiniquè vere etiam effe. Sic librum, qui de vitis patrum infcriptus eft, Hieronymi nomine vulgus circumferebat, quum pauciffimas tamen patrum vitas ille fcripferit, quæ & hoc loco fere a Pontifice referuntur. Gelafii itaque testimonio eorum impudentiam retundemus, qui harum rerum auctorem Hieronymum pervulgarunt, quas nemo nifi rudis atque elinguis ederet. Huius generis fabula etiam illa eft, infulfa æque ac barbara, de Nativitate Sanctæ Mariæ, ad Chromatium & Heliodorum epifcopos. Huius generis funt alia multa, quæ & diligentiffime & rectiffime Erasmus refutavit. Illud etiam in his Gelafii verbis equidem animadverto, novellas revelationes, fic enim vocat, nos admirari & fufpicere minime oportere. Tam enim paffim non pro ecclefiæ neceffitate, fed pro hominum affectu expromuntur, adeo ut in conceptionis caufa utrinque, fi fuperis placet, revelationes vel contrariæ proferantur. Quæ res impiis quidem non levem fubfannandi occafionem præbet, piis vero lachrymandi. Contemnuntur profecto necesse eft Dei, & dona & miracula, fi noftris aut opinionibus, aut affectibus infervierint. Ecclefiæ igitur Chrifli hi vehementer incommodant, qui res Divorum præclare geftas non fe putant egregie expofituros, nifi eas fictis & revelationibus, & miraculis adornarint. Quæ in re, nec sanctæ virgini, nec Chrifto Domino hominum impudentia pepercit, quin quod in aliis Divis factitavit, idem quoque in Chrifto & matris hiftoria fcribenda faceret, & per humani ingenii levitate multa vana & ridicula comminifceretur. Cum fuperioribus annis Tridentino concilio intereffem, e quibusdam audivi, Aloifium Lippomanum epifcopum Veronenfem huic malo mederi, hiftoria de vitis fantiorum constanti ac gravi ratione edita. Sed hanc mihi adhuc videre non licuit, nec aliam quamvis, quæ mihi quidem probari poffit de his, quæ venerunt in manus. Spiffum sane erit opus & operofum, fed vehementer omnibus Chriftianis utile, fi quis præfiterit dignum modo Divis, ecclefiæ, Chrifto. Id quod haud dubie præftabit nemo, nifi vir probus, integer, incorruptus: ut ne quid falfi dicere audeat, ne quid veri non audeat, ne qua fufpicio gratiæ fit in fcribendo, ne qua fimulatis. Quæ cum ad

pro-

probitatis integritatiquè officia pertinere notum fit, miror ab uno Suetonio fervata effe omnia, a plerisque noftris omnia effe deferta. Qui autem res humanas a Divis quorum hiftorias fcribendas fumunt, alienas fore cenfent, hi Divos ipfos ne homines quidem fuiffe videntur credere. Quanto fapientius Evangeliftæ faciunt, qui vel in ipsis apoftolis, quos eramus vitæ totius exemplum habituri, nec affectus naturæ imbecilliores, nec cafus etiam graviore difimulant. Divina hæc fapientia quidem Evangeliftarum fuit, fed bonitas quoque integritatiquè naturæ, ut nihil illis in fcribenda hiftoria deeffet, quod in hiftoriæ lege vel Ethnici requififfent. Scriptoris autem prohibitas & integritas (nam hoc quæret aliquis) in his, qui olim fuerunt, licet aliquando in fcriptis ipsis eluceat, fed fama & gravi atque frequenti præteritorum hominum testimonio cognofcetur. Sunt enim, ut dixi, in profanis auctoribus non pauci, quorum ingenuitas & verecundia, fic hominum fermone celebrata eft, ut nemo illos unquam mendaces & in fingendo impudentes exiftimaverit. Quales funt Cæfar, Val. Max. Terentius Varro, Livius, Cornelius Tacitus, Seneca, Ammiānus Marcellinus, Eutropius, Flavius Vopifcus, Paulus Diaconus, Lucius Florus, Polybius, Dionyf. Halicar. Julius Capitolinus, Cornelius Nepos, Strabo, alique plures, Latini præfertim auctores. Nam Græcorum fides maiori ex parte fracta ac debilitata eft. Religiofus eft Thucydides &, ut Iofephus ait, inter omnes Græcos hiftoricos in primis fcrupulofus. Appianus Alexandrinus, Græcus licet auctor, fed quoniam hæfterna & civilia Romana bella memoriæ mandavit, in alienis rebus mendax non fuit, futurus in fuis, fi Græcorum morem & ingenium fequeretur. Quorum iactantia & vanitas impudentius eft aucta, postquam certare cum Latinis de imperio, de rebus geftis, de doctrinæ veritate inceperunt. Latinus fiquidem fulgor & gloria Græciæ claritatem obfcurovit, & adeo Græcorum præftrinxit oculos ut vel Plutarchus, fcripitor alioqui verax, in rebus Græcorum illuftrandis & cæcutire & fingere interdum etiam videatur. Quod tum in opere de vitis illuftrium Græcorum & Romanorum, tum in paralellis Ludovicus Vives animadvertit. At vero in noftris, hoc eft, ecclefiasticis facilior eft ratio virtutis & bonæ fidei cognofcendæ.

de. Optimos enim quosque apud nos non solum humanus sermo atque existimatio colit, verum etiam ecclesiæ decretum in concilio cælestium collocat. Hos itaque mendacii impudentiæque arguere, quemadmodum supra diximus, impietatis etiam, non modo temeritatis argumentum est. Cum his ego sanctis iustisque viris Egesippum, Paulum Orosium, aliosque nonnullos ecclesiæ historicos annumerandos censeo, qui a me brevitatis causa prætereuntur. Non enim hic bibliothecas excutimus, sed genera degustamus. Ne quis negligentia nos infimulet, si ullos aut laudando, aut vituperando transimus. Sed ais: Crispus Sallustius in perditis omnino moribus veridicus historiæ scriptor est habitus. Sane quidem. At cum Sallustium obiicit, hominem obiicit, in quo si non honestatis pudor, at infamie eius timor fuit, quam Romani cum primis declinarunt, ne mendaces, quemadmodum Græci, in historiis haberentur. Deinde non mihi Sallustius videtur vitii caruisse & gratia & similitatis. Certe cum de Cicerone scribit, multa silentio præterit, quæ libentissime in aliorum gratiam retulisset. Sed hæc duo vitia cum historicorum fere omnium communia sunt, tum quorundam quasi propria. In quibus Paulus Iovius est in quamlibet partem nimis odio & amore, gratia & similitate. Et quoniam pecuniam amabat, in historia quoque scribenda pecuniæ servus fuit. Postremo aliud est dicere, viros bonos veraces esse omnes, aliud improbos omnes esse mendaces. Illud nos diximus, hoc non diximus. Quanquam nescio quomodo sit, ut nusquam securus animus nisi in viri boni testimonio conquelescat. Ac officio veritas adeo coniuncta est, ut in homine vitioso esse illa fortasse possit, sed esse tamen credi vix possit. Quæ causa Chaldaeis Ægyptiisque fuit, quamobrem non alios historiæ auctores approbarent, nisi qui sacerdotio fungerentur, quod sanctos religiososque viros mentituros esse nullo modo existimarent. *Homo, inquit (28), ex Iudeis quidam, sacerdos venit: non descript nos.* Verum de prima ad historiam diiudicandam regula hæc dicta sint.

Lex

(28) 1. Machab. 7.

Lex vero secunda in historiæ iudicio sancitur, ut eos historicos reliquis anteferamus, qui ingenii severitati quamdam prudentiam adiunxerunt & ad eligendum & ad iudicandum. Quæ lex in iis rebus locum habet, quas res neque scriptores ipsi sunt intuiti, nec a viris fide dignis, qui viderint, audierunt. Quo in genere est operæpretium levitatem eorum recordari, qui mulierularum more quod nimis miseri volunt, hoc facile credunt. Nam & ætas nostra sacerdotem vidit, cui persuasivissimum esset, nihil omnino esse falsum, quod semel typis fuisset excussum. Non enim, ut aiebat, tantum facinus reipub. administratos commissuros, ut non solum divulgari mendacia sinerent, sed suo etiam communirent privilegio, quo illa tutius mentes mortalium pervagarentur. Quo sane argumento permotus animum induxit credere, ab Amadiso & Clariano res eas vere gestas, quæ in illorum libris commentitiis referuntur. At vero quantum illa adversum reipub. administratos ratio valeat, non est huius loci temporisque differere. Certe hoc ego pro me ipso & animi mei sensu ac dolore pronuncio, magna ecclesiæ calamitate atque pernicie id solum in libris vulgandis præcaveri, ne erroribus fidei adversis aspersi sint; ne sint moribus exitiales, non item. Nec de fabulis istis potissimum excurtor, quas modo dixi, quamvis ineditis & nihil omnino conferentibus, non dico ad bene beateque vivendum, sed ne ad recte quidem de rebus humanis sentiendum. Quid enim conferant meræ ac vanæ nugæ ab hominibus otiosis factæ, a corruptis ingeniiis versatæ? Sed acerbissimus est dolor, & vix omnino consolabilis, quod dum quidam (utinam tam prudenter quam ferventer) incommodum hoc recitare ac devitare cupiunt, non pro fabulis veras & graves historias edunt; id quod esset plebi utilissimum; sed libros mysteriorum ecclesiæ plenos, a quibus arandi profani erant: id quod est, mea quidem sententia, pestilentissimum, eo vero magis, quo vulgus eos libellos securus legit, quia probatos videt, non modo a civili magistratu, verum etiam ab iis, qui doctrinæ censors sunt in Christi reipub. definiti. Sed hæc alias, nunc quod instat agamus. Miseranda sane hominis ignorantia potius quam ludenda, qui usque adeo, aut bonus, aut stultus erat, ut omni narrationi statim crederet, si modo

esset